

УДК 658.5.012.7

КОНТРОЛЬ РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

К. В. Сопун

студентка 4 курсу, група ОА-42, навчально-науковий інститут економіки, менеджменту і
права

Науковий керівник – к.е.н., доц. О. О. Осадча

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті досліджуються питання сутності організації контролю результатів господарської діяльності, розглянуто завдання та принципи організації контролю, охарактеризовано основні елементи моделі системи контролю

Ключові слова: контроль, господарська діяльність, об'єкти контролю, предмет контролю, відхилення, управління.

В статье исследуются вопросы сущности организации контроля результатов хозяйственной деятельности, рассмотрены задачи и принципы организации контроля и охарактеризованы основные элементы модели системы контроля

Ключевые слова: контроль, хозяйственная деятельность, объекты контроля, предмет контроля, отклонение, управление.

The article deals with the question of the essence of control of business results, discussed objectives and principles of control and describes the basic elements of the model control system.

Keywords: control, economic activity, real control, object control, deviation, management.

Сучасний етап суспільного та економічного розвитку України потребує чіткої керованості процесами трансформування національної економіки. В умовах впровадження ринкових відносин важливо оптимально поєднати притаманні ринку регулятори економіки з усвідомленим, належно організованим управлінням господарством країни. Адже трансформація та розвиток економіки України охоплюють тією чи іншою мірою всі сфери діяльності суспільства. За умов загального занепаду та розбалансованості економіки, зростання тіньового капіталу в усіх сферах діяльності актуального значення набуває контроль як головний важіль забезпечення ефективної та законної діяльності будь-яких суб'єктів господарювання.

Господарська діяльність в умовах ринкової економіки узагальнюється з використанням грошового вимірника, тобто фінансового критерію. Тому в системі економічного контролю сформувався фінансовий контроль. Змістом цього контролю є виробничі відносини і продуктивні сили у сфері макро - і мікроекономіки господарської діяльності. На рівні мікроекономіки функціонує фінансово господарський контроль, який здійснюють Державна фінансова інспекція і контрольно-ревізійні підрозділи власників капіталу, а також на замовлення останніх – незалежні аудиторські організації (фірми). Метою фінансово-господарського контролю є сприяння раціональному використанню засобів і предметів праці, а також самої праці у підприємницькій діяльності для одержання максимального прибутку.

Питання організації контролю результатів господарської діяльності привертає увагу багатьох представників економічної науки. Серед науковців-економістів слід відзначити Токаренко Г.С., С.Є. Левина, В.С. Щербину, М.І. Мурашко та інших. Проте, на даний час відсутній системний підхід в дослідженнях організації контролю результатів господарської діяльності, а також наявна невелика кількість публікацій, тому обрана тема представляє науковий інтерес.

Метою статті є висвітлення завдань та принципів організації контролю результатів господарської діяльності.

Мета написання статті обумовила виокремлення наступних **завдань**:

- 1) порівняти трактування поняття "організація контролю" різними науковцями;
- 2) розглянути особливості організації контролю результатів господарської діяльності, виокремити завдання та принципи, яких необхідно дотримуватися при проведенні контролю;
- 3) проаналізувати основні елементи моделі системи контролю та охарактеризувати їх.

Термін «організація контролю результатів» вчені трактують по-різному. Проведемо порівняльний аналіз сутності поняття в таблиці.

Таблиця

Трактування терміну «організація контролю результатів» у наукових джерелах

Автор	Визначення
М. І. Мурашко	Не самоціль, а економічний процес, доцільність якого можна оцінити за ступенем виконання завдань і обмежень організації [1].
І. М. Білий	Процес, що забезпечує відповідність функціонування керованого об'єкта прийнятим управлінським рішенням і спрямований на посилену досягнення поставлених цілей [2].
Л. В. Дікань	Система (комплекс) заходів, спрямованих на координацію та функціонування дій взаємопов'язаних та взаємозалежних окремих частин (складових) системи з метою здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю певного суб'єкта господарювання [3].
Г. С. Токаренко	Виявлення можливих відхилень від запланованих показників, встановлення причин цих відхилень і розробка заходів по їх усуненню [4].
Н. В. Лопухін і В. І. Подільський	Ланка системи управління виробництвом, за допомогою якого виявляється фактичний стан справ на підприємстві, розкриваються причини різного роду відхилень від нормальних умов роботи, виявляються невикористані резерви [5].
П. Р. Гаджієв	Система спостереження і перевірки діяльності господарюючого суб'єкта, необхідна для вирішення поставлених перед нею завдань та усунення негативних умов, що перешкоджають досягненню її цілей [6].

Для досягнення поставленої мети контролю необхідно сформувати завдання контролю на підприємстві стосовно до етапів циклу управління. На етапі попереднього контролю здійснюється контроль:

- процесу формування цілей;
- обмежень, використовуваних при постановці цілей;
- прогнозів, необхідних для постановки цілей;
- планів.

На етапі реалізації поставлених цілей і планів здійснюється поточний контроль :

- планових і фактичних величин, у тому числі витрат;
- стану внутрішнього і зовнішнього середовища для виявлення «слабких» сигналів про можливі відхилення;
- виявлення фактичних відхилень від планових;
- можливих причин відхилень та пропозицій для зменшення ступеня відхилень.

На етапі підсумкового контролю діяльності підприємства підводяться підсумки в цілому по підприємству щодо досягнення поставлених цілей і розробляються заходи щодо ліквідації можливих відхилень у майбутньому [4].

Основними завданнями контролю є:

- оцінка стану контрольованого об'єкта відповідно до прийнятих стандартів, нормативами або іншими еталонними показниками;
- визначення можливих відхилень і з'ясування причин цих відхилень;
- здійснення коректування керуючих впливів, якщо воно необхідно і можливо.

При організації контролю за результатами діяльності підприємства необхідно дотримуватися ряду принципів: 1) чим більшою мірою менеджер орієнтований на досягнення кінцевих результатів, тим більшою мірою він потребує зворотного зв'язку, що дає інформацію про ефективність його роботи; 2) менеджер повинен оперувати мінімальним обсягом даних, але систематизованим таким чином, щоб він містив інформацію, на основі якої керівництво може приймати необхідні рішення; 3) забезпечення достатнього рівня ефективності контролю, особливо при нечітко узгоджених цілях або необхідних результатах, щоб зробити необхідні коригувальні заходи і внести зміни в цілі та плани; 4) орієнтація на майбутнє для оперативного виявлення виникаючих проблем, при цьому контроль необхідно розглядати як засіб прийняття рішення, а не як неминуче засіб пошуку помилок [8].

Перехід до більш ефективного контуру управління скорочує не тільки кількість етапів при усуненні відхилення, але і втрати в часі, що виникають, коли менеджер чекає вказівки від керівництва щодо коригуючої дії [4].

Основними елементами моделі системи контролю є:

- об'єкти контролю - плани і бюджети підприємства та його структурних підрозділів;
- предмети контролю - показники надходжень і витрат, зміни статей балансу, системи показників, що характеризують діяльність підприємства в цілому або за окремими напрямками і т. д.;
- суб'єкти контролю - керівництво підприємства та його структурних підрозділів, менеджмент підприємства, що здійснює контроль за дотриманням бюджетів;
- технологія контролю бюджетів - процедури контролю та їх порядок реалізації, необхідні для виявлення відхилень контрольованих показників і величин від планових.

На першому етапі визначаються об'єкти контролю і сукупність контрольованих показників і величин, а також встановлюються межі їх змін. На другому етапі здійснюється виявлення відхилень контрольованих показників і величин і порівняння їх з плановими. На третьому етапі визначаються фінансово-господарські результати діяльності підприємства за поточний період, робляться висновки про сильні і слабкі сторони підприємства, динаміку зміни основних показників, а також про сприятливі і несприятливі тенденції розвитку зовнішніх умов, в яких підприємству доводиться працювати. На четвертому етапі у разі зміни цільових параметрів, а також прогнозу змін сильних і слабких сторін самого підприємства здійснюється коригування цільових показників і величин [7].

Вироблення коригувальних і регулюючих заходів при реалізації контролю досягне найбільшого ефекту, якщо всі види стратегій розробляються і координуються з єдиного центру, наприклад планово-економічного відділу. При цьому рішення, прийняті в рамках кожної з стратегій, будуть ув'язані як по ресурсах, так і за часом і не будуть суперечити одна одній.

Технологічно в найбільш загальному вигляді процес організації контролю включає в себе виконання заходів, представлених на рисунку.

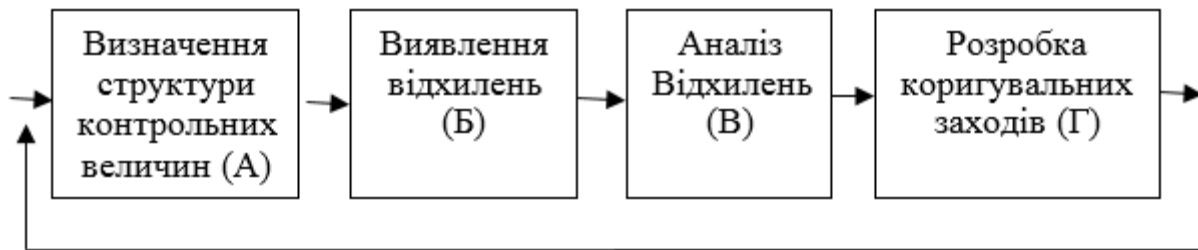

Рисунок. Технологічна схема процесу контролю

А. Визначення контрольних показників і величин. При визначенні контрольних величин слід відповісти на два найважливіші питання: скільки і які показники і величини повинні контролюватися.

Б. Виявлення відхилень. Визначення відхилень допомагає виявити області ефективності або неефективності всієї діяльності або окремих областей і функцій організації. Джерелом інформації про фактичні значення і відхилення контрольованих показників і величин служить облікова система підприємства, а джерелом даних про планові значення - система планів і бюджетів підприємства. Об'єктом аналізу повинні стати лише ті відхилення, які суттєво впливають на досягнення поставленої кінцевої мети.

В. Аналіз відхилень. Аналіз відхилень - це свого роду підсистема раннього попередження небажаних відхилень фактичних показників і величин від запланованих. Його завдання полягає в тому, щоб виявити причини появи таких відхилень у діяльності підприємства, оцінити їх значення для майбутнього і виробити відповідні коригувальні заходи.

Г. Подібні причини повинні виявлятися в процесі постійного діючого контролю за виконанням планів і бюджетів, і на їх основі розроблятимуться відповідні пропозиції і заходи щодо виведення підприємства на заплановані показники або щодо коригування самих показників.

Висновок. Отже, у сучасних умовах контроль результатів господарської діяльності повинен бути присутнім на всіх рівнях управління, оскільки він є гарантією успішної діяльності підприємства. В широкому сенсі функція контролю містить у собі аналіз і вимірювання кількісних і якісних характеристик (показників) діяльності підприємства, а також виявлення причин відхилень контрольних величин від планових з тим, щоб підвищити адаптивність підприємства до появи можливих несприятливих ситуацій. Тому контроль має бути спрямований на забезпечення основних показників ефективності на всіх етапах управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Мурашко М.І. Менеджмент персоналу: навчально-практичний посібник / М. І. Мурашко. - Київ: Товариство "Знання", КОО. - 2008. - 311 с.
2. Білий І.М.. Аудит і ревізія / А. Л. Бавдей, І. М. Білий, М. П. Дробишевський. - Мінськ: "Мисанта". - 2004. - 221 с.
3. Дікань Л.В. Фінансово-господарський контроль: навчально-практичний посібник / Л. В. Дікань. - Харків: ХНЕУ. - 2008. - 346 с.
4. Токаренко Г.С. Организация контроля результатов финансово-хозяйственной деятельности предприятия / С. Г. Токаренко // Финансовый менеджмент. - 2005. - №1.
5. Лопухин Н.В. Экономическому контролю – современные технологические решения / Н.В. Лопухин, В. И. Подольский. - М.: Финансы и статистика. - 2009. - 240 с.
6. Гаджиев Н. Г. Проблемы внедрения управленческого учета в высших учебных заведениях / Н. Г. Гаджиев, А. З. Ахмедов, Т. Н. Гаджиев // Международный бухгалтерский учет. - 2013. - № 8.
7. Левин С. Е. «Контроль фінансово-хозяйственной деятельности дочерних (зависимых) обществ» /С. Е. Левин/. - Вестник Томского государственного университета . Экономика. № 3 2011 р.
8. Мілаш В. С. Господарське право України / В. С. Мілаш // Контроль результатів господарської діяльності. - Х.: Право. - 2008. - 496 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukr-pravo.at.ua/index/0-782>.